Підтримку надає:

Федеральне міністерство продовольства і сільського господарства

на підставі рішення Німецького Бундестагу

APD
Німецько-український аграрополітичний діалог

Випуск 10/2024

МОНІТОРИНГ аграрного законодавства України

Вересень 2024 року

1. Загальне аграрне законодавство (АПД)

Закони та інші нормативно-правові акти, які були прийняті або набули чинності у вересні 2024 р.

Законопроєкти, запропоновані у Верховній Раді України у вересні 2024 р.

2. Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

Законопроєктна діяльність

В серії публікацій «Моніторинг аграрного законодавства України» розглядаються закони та нормативно-правові акти Верховної Ради http://iportal.rada.gov.ua/, які мають вагоме значення для сталого розвитку аграрного сектору (тобто, суттєво впливають на сільське господарство та харчову промисловість).

Інформація з цього огляду не може розглядатися як юридична консультація. АПД та Фаховий діалог з земельних питань не несуть відповідальності за правильність тверджень.

Виконавці

IAK AGRAR CONSULTING · COPA AFC · IAMO Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies

Оперативний партнер проєкту

ДОРАДА

Виконавець Фахового діалогу з земельних питань

BVVG Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH

GFA CONSULTING GROUP
Генеральний уповноважений BMEL Офіс Берлін

Загальне аграрне законодавство

Закони та інші нормативно-правові акти, які були прийняті або набули чинності у вересні 2024 року

Передача цінних земель для військових потреб

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму забезпечення землями сил оборони» № 3948-IX від 04.09.2024. Закон підписано Президентом України 20.09.2024 та набирає чинності 21.09.2024.

Законом затверджується:

- можливість змінювати цільове призначення особливо цінних земель та земельних лісових ділянок з метою їх використання для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України;
- звільнення від відшкодування втрат лісогосподарського виробництва військові частини Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України у разі використання земельних ділянок лісогосподарського призначення для їхнього розміщення і їхньої постійної діяльності;
- з метою уникнення корупційних ризиків, пов'язаних зі зміною цільового призначення земельних ділянок, віднесених до земель оборони за вищевказаною процедурою, - заборона на:
    - подальшу зміну цільового призначення таких земельних ділянок;
    - будівництво на таких земельних ділянках об'єктів соціально-культурного призначення, житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей, а також соціального та доступного житла.

Додаткова інформація до з/п міститься у розділі 2 «Земельне законодавство» даного випуску.

Приєднання України до Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку

Закон України «Про приєднання України до Угоди про заснування Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку» № 3950-IX від 04.09.2024. Закон підписано Президентом України 20.09.2024 та набирає чинності 30.09.2024.

Положеннями Закону забезпечується приєднання України до Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку (IFAD) зі сплатою початкового внеску до ресурсів Фонду.

Новий Міністр аграрної політики та продовольства України

Постанова Верховної Ради України «Про призначення Коваля В.С. на посаду Міністра аграрної політики та продовольства України» № 3967-IX від 05.09.2024.

Даною Постановою на посаду Міністра аграрної політики та продовольства України призначається Коваль Віталій Станіславович, який перед цим очолював Фонд державного майна України.

Законопроєкти, запропоновані у Верховній Раді України у вересні 2024 року

Видатки державного бюджету на аграрний сектор у 2025 році

Проєкт Закону «Про Державний бюджет України на 2025 рік» № 12000 від 14.09.2024, знаходиться на розгляді у комітетах (ініціатор – Шмигаль Д.А. (Кабінет Міністрів України)).

Законопроєктом передбачається наступний розподіл видатків на аграрний сектор у 2025р.:

- 1 млрд. грн. – компенсація витрат на розмінування с/г земель;
- 1,37 млрд. грн. - безповоротна державна допомога на створення або розвиток переробних підприємств; для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства; для створення або розвитку тепличного господарства;
- 205 млн. грн. – державна підтримка с/г товаровиробників, з них:

- 200 млн. грн. - на підтримку с/г товаровиробників, які використовують меліоровані землі, та організацій водокористувачів;
- 5 млн. грн. – на доплату ЄСВ для сімейних фермерських господарств;

- 4,7 млрд. грн. - субсидія на одиницю оброблювальних угідь с/г призначення (1 гектар) у тому числі на територіях, де завершені бойові дії та тимчасова окупація, а також на утримання корів, овець та кіз;
- 1,66 млрд. грн. - фінансування Держгеокадастру, з них:
  - 16 млн. грн. – на проведення інвентаризації земель та оновлення картографічної основи Державного земельного кадастру,
  - 92,5 млн. грн. – на проведення земельної реформи;
- 7,57 млрд. грн. - фінансування Держпродспоживслужби України, з них:
  - 3,96 млрд. грн. – на заходи державного ветеринарно-санітарного контролю,
  - 703,6 млн. грн. – на протиепізоотичні заходи та участь у Міжнародному епізоотичному бюро;
- 506 млн. грн. – фінансування Державного агентства лісових ресурсів України, з них:
  - 371 млн. грн. – на ведення лісового та мисливського господарства, охорону і захист лісів;
- 1,82 млрд. грн. – фінансування Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та харчових програм, з них:
  - 107 млн. грн. – на організацію діяльності рибовідтворювальних комплексів;
  - 1,25 млрд. грн. – на експлуатацію державного водогосподарсько-меліоративного комплексу.

Відновлення деградованих земель

Проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення деградованих земель, стимулювання вирощування енергетичних рослин та виробництва альтернативного біопалива» № 12058 від 24.09.2024, знаходиться на розгляді у комітетах (ініціатори – Гайду О.В., Чорноморов А.О. та ін. (партії «Слуга народу», «За майбутнє», «Батьківщина», депутатська група «Довіра»)).

Законопроєктом передбачається:

- встановлення мінімального строку оренди земельної ділянки для деградованих і малопродуктивних с/г угідь у разі вирощування на них енергетичних рослин не менше 10 років;
- оновлення порядку консервації земель, зокрема шляхом вирощування енергетичних рослин;
- встановлення мінімального граничного розміру орендної плати за деградовані і малопродуктивні с/г угіддя ділянки державної та комунальної власності у разі вирощування на них енергетичних рослин;
- закріплення поняття «енергетичні рослини».

Додаткова інформація до з/п міститься у розділі 2 «Земельне законодавство» даного випуску.

Автори, редакція та контакти:

Загальне аграрне законодавство (АПД)

Підготовка проєкту: Катерина Лелет

Моніторинг та редакція видання українською мовою: Марія Ярошко – Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)

Редакція видання німецькою мовою: Шариф Яборов –ІАК Аграр Консалтинг ГмбХ (виконавець проєкту АПД)

Тел. +38 066 598 14 40

info@apd-ukraine.de

www.apd-ukraine.de

2. Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

Законопроєктна діяльність

04.09.2024 року Верховною Радою України було прийнято у другому читанні та в цілому Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму забезпечення землями сил оборони» (законопроєкт р.№ 11335 від 12.06.2024). 20.09.2024 року Закон був підписаний Президентом України.

Текст Закону:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3948-IX#Text

Закон передбачає:

1. Надання можливості змінювати цільове призначення особливо цінних земель та земельних лісових ділянок з метою їх використання для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Коментар: положення підтримується.

2. Звільнення від відшкодування втрат лісогосподарського виробництва військові частини Збройні Сили України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України у разі використання земельних ділянок лісогосподарського призначення для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Коментар: положення підтримується.

3. З метою уникнення корупційних ризиків, пов'язаних зі зміною цільового призначення земельних ділянок, віднесених до земель оборони за вищевказаною процедурою, забороняється:

- подальша зміна цільового призначення таких земельних ділянок;
- будівництво на таких земельних ділянках об'єктів соціально-культурного призначення, житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей, а також соціального та доступного житла.

Коментар: положення підтримується.

4. Викладення у новій редакції визначення земель оборони. Такими землями відповідно до законопроєкту визначаються земельні ділянки, призначені для забезпечення діяльності Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Міністерства оборони України, розвідувальних органів України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, а також для розміщення військових частин, військових навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, що перебувають у сфері управління зазначених органів та/або входять до структури Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Коментар: положення підтримуються. Наявне сьогодні у Земельному кодексі України, Законі України «Про використання земель оборони» визначення земель не оборони не враховує усіх суб'єктів, яким належить право постійного користування землями оборони (зокрема, розвідувальних органів, Державну прикордонну службу України тощо).

09.09.2024 року Президентом України було ветовано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин» (р.№ 11150), а також надано пропозиції до закону. 13.09.2024 року на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики було підтримано вказані пропозиції

Текст Закону:
https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43931

Аналіз положень законопроєкту наведений у звітах за квітень, травень, червень 2024 року.

Президентом України було висловлено до Закону пропозиції, які полягають у фіксації у Земельному кодексі України положень, відповідно до яких усі

землі під водними об'єктами загальнодержавного значення, є державною власністю.

Коментар: пропозиції оцінюється негативно.

Землі державної власності, розташовані на території територіальних громад, передавались до комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст: перший раз у 2023 році – в силу пунктів 3,4 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» (щодо земель в межах населених пунктів), другий – у 2023 році, в силу пункту 24 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (щодо земель за межами населених пунктів).

Таким чином, на сьогодні переважна більшість земель запасу під водними об'єктами загальнодержавного значення перебуває у комунальній власності.

Запропонована передача земель приватної та комунальної власності під водними об'єктами загальнодержавного значення у державну власність:

- щодо земель приватної власності не узгоджується із частиною п'ятою статті 41 Конституції України, відповідно до якої «примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану».
- щодо земель комунальної власності не узгоджується із частиною першою статті 143 Конституції України, відповідно до якої управління майном, що є в комунальній власності, має здійснюватися територіальними громадами села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування.

Віднесення до земель державної власності усіх земель під водними об'єктами загальнодержавного значення:

- створить значні проблеми для користувачів існуючих земельних ділянок комунальної власності, особливо у випадках, коли земельна ділянка частково розташована на суходолі, а частково – на дні водного об'єкта (це, зокрема, земельні ділянки під причалами, терміналами, мостами, спорудами річкових портів, гідроспорудами тощо). В даному випадку створюється штучна необхідність поділу земельної ділянки, адже одні її частина має передаватися до державної власності, а інші – залишатися у комунальній власності;
- поставить під сумнів законність оформлення існуючих прав на сформовані земельні ділянки, які відведені з комунальної власності;
- створить штучні складнощі для нового будівництва споруд, які частково знаходяться на суходолі, частково - на дні водного об'єкта. В багатьох випадках це призведе до того, що один об'єкт нерухомості (наприклад, причал) буде будуватися на двох земельних ділянках, кожна з яких матиме окремого власника (є ризик того, що нове будівництво буде заблоковано або буде здійснюватися в тіні).

Передача значних площ земель комунальної власності у власність держави без урахування позиції місцевих громад:

- створить штучні складнощі для територіальних громад як у сфері залучення інвестицій, так і при використанні вказаних територій для потреб місцевого населення (зокрема, розвиток рекреаційної сфери);
- створить небезпечний прецедент і може спровокувати значну кількість подібних законодавчих ініціатив щодо інших земель комунальної власності. Це поставить під питання ефективність політики децентралізації, яка проводиться в Україні протягом останніх років.

В період з 22.08.2024 року до 23.08.2024 року у Верховній Раді України зареєстровано декілька проєктів постанов Верховної Ради України про скасування рішення Верховної Ради України щодо прийняття у другому читанні та в цілому Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури» (р.№ 9549), а саме:

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної

Ради України про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури" (реєстр. № 9549 від 01.08.2023 року)» (р.№ 9549-П від 22.08.2024), внесений н.д. Фрісом І.П., Батенком Т.І. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44758 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури" (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П1 від 22.08.2024), внесений н.д. Кривошеєвим І.С. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44779 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П2 від 22.08.2024), внесений н.д. Моканом В.І., Разумковим Д.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44769 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П3 від 22.08.2024), внесений н.д. Бабієм Р.В., Микишею, Петруняком Є.В., Моканом В.І., Разумковим Д.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44767 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П4 від 23.08.2024), внесений н.д. Микишею Д.С., Моканом В.І., Петруняком Є.В., Разумковим Д.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44764 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П5 від 23.08.2024), внесений н.д. Шпак Л.О., Микишею Д.С., Моканом В.І., Петруняком Є.В., Разумковим Д.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44765 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П6 від 23.08.2024), внесений н.д. Разумковим Д.О., Дмитрієвою О.О. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44762 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття у другому читанні та в цілому проєкту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення зе-

мельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури" (реєстр.№9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П7 від 23.08.2024), внесений н.д. Тимошенко Ю.В., Наливайченком В.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44784 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України від 21.08.2024 про прийняття в другому читанні та в цілому проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П6 від 23.08.2024), внесений н.д. Петруняком Є.В., Моканом В.І., Микишею Д.С., Разумковим Д.О. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44766 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття в другому читанні та в цілому Проєкту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури" (реєстр. № 9549 від 01.08.2023 року) (р.№ 9549-П9 від 23.08.2024), внесений н.д. Костюхом А.В., Мазурашу Г.Г. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44761 ;

- проєкт постанови Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття в другому читанні та в цілому Проєкт Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури" (реєстр. № 9549 від 01.08.2023)» (р.№ 9549-П10 від 23.08.2024), внесений н.д. Лабою М.М., Мазурашу Г.Г., Тарасенко Т.П., Костюхом А.В. та ін. Текст проєкту https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44781

Зазначеними проєктами пропонується скасувати рішення Верховної Ради України про прийняття вищевказаного Закону України. Підставами такого скасування у пояснювальних записках до проєктів постанов наведені твердження, наявні у висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до законопроєкту.

Коментар: доцільність прийняття/відхилення законопроєкту лежить у політичній площині. Водночас слід зазначити, що до положень прийнятого Закону є суттєві зауваження, наведені у звіті за липень-серпень 2024 року.

24.09.2024 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроєкт «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення деградованих земель, стимулювання вирощування енергетичних рослин та виробництва альтернативного біопалива» (р.№ 12058 від 24.09.2024), внесений н.д. Гайду О.В., Чорноморовим А.О. та ін.

Текст законопроєкту:
https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44911

Законопроєкт пропонує:

- встановлення, що при консервації земель можливим є вирощування енергетичних рослин;
- встановлення, що строк оренди земельної ділянки для деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь, у разі вирощування на них енергетичних рослин не може бути меншим як 10 років.

Коментар: ідея законопроєкту підтримується. Разом з тим, для того, щоб вирощування енергетичних рослин не погіршило якість ґрунтів земель, що перебувають у консервації, у законопроєкті доцільно визначити рослини, вирощування яких допускається при консервації земель (або встановити порядок їх визначення)

Автори, редакція та контакти:

Земельне законодавство (Фаховий діалог з земельних питань)

Моніторинг та редакція видання українською мовою: Сергій Біленко

Редакція видання німецькою мовою: Катя Делльс, Аудріус Паура

Німецько-український агрополітичний діалог (Фаховий діалог з земельних питань)

Тел. +38 066 598 14 40

info@apd-ukraine.de

www.apd-ukraine.de